

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput XIII. An Synodus Nicæna jure definierit Filium esse Patri Ομουσιον.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

prietas est esse *ingenitum*; Filius *ingenitus* non est: Ergo Filius non habet Dei proprietates. Alterum, Filius est similis Patri: similitudo est inter plura, quæ sunt diversæ substantiæ: ergo diversæ substantiæ sunt Filius ac Pater. Tertium, Pater est persona Divina: Filius non est Pater: Ergo Filius non est Divina persona.

31. Solutio. Resp. ad 1. dist. majorem: *Ingenitum* scriptum Græce unico N. *ἀγέννητον*, quod significat *non factum*, & *non creatum*, est proprietas Dei, conc. scriptum geminato N. *ἀγέννητον*, quod significat *non natum*, *non genitum*, subdist. est proprietas personæ, conc. naturæ, nego. Vide Cyrillum lib. xi. Thef. cap. 1. & D. Thomam 1. part. qu. xxxi. art. 4. ad 2. Ad alterum dist. majorem. Filius est similis Patri secundum identitatem substantiæ, conc. secundum qualitatis proprietatem nego. Lege Basilium Epist. ad Cæsarienses 141. Ad tertium dist. pariter majorem: Pater est persona Divina, & nomen Patris significat divinitatis substantiam, nego: significat *habitudinem* & *relationem*, conc. Ita lib. 3. Theologiæ Nazianzenus. Hæc omnia constant ex dictis cap. x. precedenti.

32. Instantia. Oppones ultimo. Filius est Verbum & sermo Patris: Ergo non est Patri consubstantialis. Prob. conseq. Augustinus lib. vii. de civit. Dei cap. xiv. & Arnobius lib. iv. pag. 62. demonstrant Mercurium non esse Deum, si est sermo: Si Mercurius, inquit S. Pater, ipse sermo est; etiam ipsi (Ethnici) confitentibus Deus non est. Si ita licet argumentari, cur fas non erit Arianis arguere, Si Verbum sermo est, ergo ipsis Catholicis confitentibus Deus non est?

33. Solutio. Resp. dist. ant. Filius est *sermo* prolatitius contextus syllabis, & foras erumpens, nego. Est *sermo* vivus, subsistens, & intus permanens, concedo. Dei Filius appellatur Verbum, quia mente gignitur, & habet quamdam cum Verbo nostro similitudinem, de qua legendus Augustinus tract. in Jo. xiv. Melius autem dicitur Verbum, & *λόγος*,

quam sermo; quum sit eadem Patris ratio, & intelligentia, ut priori nomine significatur. In Deo autem ratio à substantia nequit separari: unde si Filius est Verbum & ratio Patris, non potest aliam habere naturam. Quod ergo Filius Verbum est, non tollit ejus divinitatem, sed comprobatur. Non valet id de exteriori sermone, qui syllabis formatur, & ore profertur, nec subsistit, sed transit; adeoque non est substantiale Verbum, sed qualitas adventitia. Porro Augustinus & Arnobius citatis locis observant Mercurium sermonem esse foris personantem, & ore labiisque prolatum. Audias Augustinum: *Quod si sermo dicitur esse Mercurius, sicut illa, quæ de eo interpretantur, ostendunt, (nam ideo Mercurius dicitur appellatus, quasi medius currens, quod sermo currat inter homines medius: ideo alas ei in capite & pedibus ponunt, volentes significare volucrum ferri per aera sermonem: ideo & mercibus præesse, quia inter vendentes & ementes sermo sit medius: ideo nuntium dictum, quoniam per sermonem omnia cogitata nuntiantur; si ergo Mercurius ipse sermo est, etiam ipsis confitentibus Deus non est.* Scribit Arnobius similia. Quare validissima est horum argumentatio, cum nequeat esse Deus sermo humanus, prolatitius, transiens, per medium currens, ut fingitur esse Mercurius. At dum Arianus cum suo ductore in Thalia, argumentatur, Si Filius est Verbum prolatitium, vocis strepitus, & ipsa Dei jussio, Deus non est; ex falso antecedenti falsam inferi consequentiam, quum Filius Dei non sit tale Verbum, ut demonstrat Oratione 3. Athanasius. Hæc dixi, ut appareret quam inscite Joannes Phereponus in Appendice Augustiniana p. 580. scripserit: *Miror non timuisse Augustinum, ne sibi objiceretur quod passim habet de Verbo; nam similis objectio potuit fieri, responsoque Augustini pariter eludi.* Sed hanc cenforiam Phereponi animadversionem Lamindus Pritanius in libro iii. de Ingeniorum moderat. cap. ultimo, alique viri doctissimi castigarunt.

CAPUT XIII.

An Synodus Nicæna jure definierit Filium esse Patri
OMOZEION.

SUMMARIUM.

1. & 2. Exponitur status questionis

3. Propugnatur vocabulum *ὁμοούσιον* rite à SS. Nicæna Synodo fuisse receptum, & Symbolo additum.

à num. 4. usque ad 14. Inclusive exhibentur argumentationes hæreticorum.

15. Redditur ratio, cur Patres Nicæni non probarent vocabulum *ὁμοούσιον*.

ARIA

I.
Quaestio an
Synodus Ni-
cæna iure
definierit fi-
lium esse Pa-
tri consub-
stantialem.

ARIANORUM hæresim profligavimus, qui Filium *ex non extantibus* factum esse dicebant, & fuisse aliquando tempus *quando non erat*, neque genitum ex substantia Patris, sed creatum, licet præstantioris, quam aliæ creaturæ sint, conditionis. Horum errore per Synodum Nicænum damnato, fuerunt qui Verbum Patri per omnia simile fatebantur, non tamen *ὁμοούσιον*, scilicet, *consubstantialia*. Hi Semiariani dicti sunt, quod partim cum Ario convenirent, partim ab eo discreparent. Rejiciebant quippe vocabulum *ὁμοούσιον*, sed Patri *υσία*, & substantia Filium assimilari docebant. Non solum hi, verum etiam recentiores quidam hæretici vocabulum istud criminantur, alii tanquam natum à Valentinianis, & Gnosticis, ut Sandius; alii vero tanquam ad exprimendam Catholicorum sententiam incommodum, ut in Prolegomenis ad historiam Eccles. Clericus.

2.
Etymon
nominis
ὁμοούσιος
exponitur.

Ante quaestionis resolutionem est nominis etymon exponendum. *ὁμοούσιος* vox composita est ex *ὁμο* simul, & *οὐσία* substantia. Vis adverbii *ὁμο*, simul, est significare ambo eandem rem esse, ut cum dico, *ὁμοειδής*, ejusdem speciei, *ὁμολόγος* ejusdem nominis; aut rem esse simul, ut cum dico, *ὁμοκλιτής*, simul una ætate, *ὁμοτροφός* simul nutritus. *Οὐσία* autem idem est, ac *natura*, *substantia*, *essentia*, ab *ὄν* *οὐσία*, ens, participium verbi *εἶμι*, sum. *Οὐσία* ait Clericus part. 2. Artis Criticæ lib. 1. cap. xiv. essentiam, ut substantiam significat non personalitatem, ut sic loquar. Nullum mihi unquam occurrit exemplum, neque ab ullo allatum vidi, in quo *οὐσία*, ubi de Persona quadam dicitur, eam significet, quatenus in ea spectatur personalitas, seu id quo fit, ut seorsim ab omni alia re, aut persona sit, & prout distinguitur ab ipsa substantia. Semper illius personæ essentiam, aut substantiam, aut naturam significat, quæ proprie est personalitatis subjectum, ut loquuntur Scholastici. Ita Criticus reprehendens Valesium, quod male expresserit opinionem Berylli Bostrorum Episcopi lib. iv. cap. 33. Hist. Eusebii. Hanc Clerici opinionem non improbo, quamquam nonnulli post Hilarium scripserint, vocabulum *ὁμοούσιον* proscriptum à Synodo Antiochena, quia Paulus Samosatenus per hanc unius essentiae nuncupationem unicam Personam esse Patrem & Filium prædicabat; ideoque usiam pro persona, non pro natura accipiebat. De qua Hilarii sententia dicam infra in responsione ad 3. Opp.

PROPOSITIO: Vocabulum *ὁμοούσιον* rite, atque opportune à Sacrosancta Nicæna Synodo adversus hæresim Arianam fuit receptum, symbolo additum, & consecratum.

Marius Victorinus vir Consularis hanc propositionem tribus argumentis probat, quæ scholastice, ac brevissime ita possunt proponi. Sic primum. Duo imple Ariani asserbant, & Filium ex nihilo esse, & aliquando cum Patre non fuisse, quæ duo Arianæ perfidia capita à Sacrosancto Patrum Nicænorum Conventu damnanda erant. At per *ὁμοούσιον* condemnatur utrumque. Ergo vocabulum istud rite, & opportune fuit usurpatum. Prob. minor. Ex dictis *ὁμοούσιον* aut significat esse ambo eandem rem eandemque substantiam, aut in eadem substantia esse simul; si Filius est *ὁμοούσιος* priori significatione; non est productus ex non extantibus, sed ex Patris substantia, & refellitur Arius, qui dixit, *Ex nihilo Filius*: Si dicas *ὁμοούσιον* altero sensu; igitur nunquam Pater fuit in sua essentia absque Filio; & rejicitur Arius, qui dixit, *Fuit aliquando, quando non fuit*. Petitur ergo hac voce *τὸ ὁμοούσιον*, & conoditur jugulam Arianorum. Alterum Victorini argumentum est: Proficitur Catholica Fides non tantum Filium esse à Patre, sed etiam esse Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; nam esse à Deo competit etiam Creaturis, quæ à Deo factæ sunt: esse autem Deum de Deo significat produci à Patre, & unius esse cum illo substantiæ. At esse Deum de Deo, est esse *ὁμοούσιον*. Ergo, ut exprimitur Filium non esse à Patre, quomodo sunt creaturæ, sed unam habere cum Patre naturam, percommodum est, aptissimumque vocabulum *τὸ ὁμοούσιον*. Tertium argumentum Victorini: Fuerunt qui dixerunt Filium similem substantiam, & hoc sensu non Filium *ὁμοούσιον* sed *ὁμοειδές* appellaverunt, quomodo loquebantur Semiariani. Contra quos asserendum est, Filium eandem esse cum Patre, & simul substantiam; quod per *ὁμοούσιον* rectissime exprimitur. Hæc igitur vox adversus eos, qui Filium similem substantia dicunt, & negant Consubstantialitatem, recte atque utiliter pronuntiatur. Hæc summa est disputationis Victorini in libro de *τῷ ὁμοούσιῳ* retinendo. Necesse non est Patrum de hoc vocabulo testimonia producere; quippe omnium una vox est, displicere iis tantum, qui Filium Patri consubstantialitatem fateri nolunt. Ita Athanasius, Hilarius, Basilus, Augustinus, Fulgentius, & alii apud Petra-

Petavium lib. iv. de Trinit. & Christianum Lupum in Append. ad Synodum Chalchedonensem.

RESPONDETUR HETERODOXIS.

4.
Obiectio 1. Opponunt 1. Vocabulum *ἑσέστιον* in
sacris literis non reperitur; ergo haud
prudenter ad Fidei dogma adstruendum
symbolo insertum fuit.

Solutio. Rp. 1. Si in Fidei dogmatibus nefas est aliquid nomen usurpare præter ea, quæ in Scripturis leguntur; quare Ariani pronuntiabant *Verbum esse ex non extantibus, fuisse aliquando quando non erat, esse quidem à Patre, sed non ex Patris substantia*? Ubi nam Arius, Eunomius, Aetius, aut alii hæretici, qui præcesserunt, aut subsecuti sunt Nicæanum Concilium, istusmodi verba legerunt? Quod si his subiit animum ad evertendam fidem nova superstruere vocabula; quod Fidei defensoribus vitio imputatur, cur ad evertendam hæresim voces uli fuerint, qua una & Verbi significetur æternitas, & in eo Patris affirmetur substantia? Deinde quare non refugiebant Ariani voces ἀγέννητον, ἢ ὑμωθέν, inna-
scibilem, & similes substantias, quæ in nullo sacrarum Scripturarum libro inveniuntur, & tamen his suum incrustabant errore? Præterea, ut inquit Orat. 40. Nazianzenus: *Si ita credendum est* (nempe Filium esse Patri Consubstantialem) *cur non ita profitendum?* Secundo respondeo; falsum est in Scripturis, ὁμοούσιον, illative saltem & æquivalente non reperiri. Quid est οὐσία? Id quod est. Deus est lumen, est vita, est veritas, est suum esse. At legimus in Evangelio Filium esse lucem, esse vitam, esse veritatem, esse illum, qui est. Legimus ergo esse Deo Patri ὁμοούσιον, atque de lectis licet nobis non lecta componere. Item jubemur petere quotidie τὸν ἄρτον ἡμετέριον, *Panem supersubstantialem*, qua voce commode etiam Filium designamus, qui est Panis vivus de cælo descendens. Quod si Filius Ἐννίσσιος, est, & Patris splendor atque Imago, cur non ὁμοούσιος? Lege Augustinianam ad Pascendum Epistolam num. nunc 238. alias 164. in qua S. Pater ait: *Prius interpretandum & exponendum esse quid sit ὁμοούσιον, tum demum in divinis literis requirendum: quia etsi fortasse nomen istud non inveniretur, res tamen ipsa inveniretur. Quid est enim contentiosius, quam ubi de re constat, certare de nomine?* Et subinde allato exemplo hujus vocis *Ingeniti*: inquit, fieri posse, ut etiam ὁμοούσιον neque scriptum in sacris paginis inveniantur, & tamen dictum in assertio-
R. P. Berti Theol. Tom. II.

*ne fidei defendatur, sicut Patrem in illis
litteris nusquam Ingenitum legimus, Et
tamen dicendum esse defenditur. Qui-
bus Augustinianis verbis responsa no-
stra concordant.*

Opponent 2. Ante Nicænam Synodum nullus, præsertim ex Patribus *Omnibus* pronunciavit.

Refp. 1. Singulas hærefes intuliffe Ecclefia novas quæftiones, novasque voces, quibus adverfus impiorum vaftritem diligentius Catholica veritas cuftoditur, ut oftendimus in Prolegomenis difputantes pro defenfione Scholaftices. Deinde refpondetur vocabulum *ὁμοῦσιον* perantiquum effe, non à PP. Nicænis inventum. Ariftoteles, quem citat Auctor Anonymus editus cum Origenis Philocalia fcribit *ὁμοῦσία δὲ πάντα ἄσρα*, omnia aftra effe ejufdem naturæ. Irenæus lib. 1. cap. 1. de fabulis Valentinianæ narrat Valentinum docuiffe Achamoth effe quidem Deo fimillimū, *ἀλλ' ἐχ' ὁμοῦσιον τὸ θεῶν*, *fed non Deo confubftantialem*. Auctor qq. ad Orth. inter Opera Juftini, ait animas habere fibi *ὁμοῦσιες τῶς τε ἀγγελῶς, καὶ τῶς δαιμονίας*, *Confubftantiales Angelos, & Demones*. Meminit hujus vocabuli, tribuitque Dei Filio Dionyfius Alexandrinus, de quo Athanasius in libro de ejus Fide, & exat etiamnum Dionyfii epift. ad Paulum Samofatenfem tom. II. Bibl. PP. pag. 277. Tribuit Pamphylus Martyr in Apologia pro Origine: Tribuit Tertullianus initio libri adverfus Praxeam: tribuit Auctor libri qui infcribitur *Περὶ τριμέγιστου*, fub nomine Trismegifti prope tempora Apoftolorum confcriptus. Quid plura? vocabulum perantiquum effe fatetur Eufebius in Epift. ad Cæfarienfes fuos apud Socratem lib. 1. Hift. Eccl. cap. 8.

Dicit Sandius: Originem habuit το
 ὁμοῖον à Gnosticis, ut Æonum suorum
 fabulam contexerent.

Resp. Errare turpiter Sandium; nam Gnostici Aënes suos nequaquam Omousios credebant, ut constat ex citato loco Irenæi.

Inquit Clericius sect. 111. Prologom. *Instantia*.
cap. 1. Una eademque numero *ἑστία*,
aut essentia, sibi met ipsa dici non potest
ἑνοῦσία, sive *Consubstantialis*: nec ve-
teres eo nomine significarunt quidquam
aliud, quam quod est particeps ejusdem
speciei substantiæ: quod constat etiam
ex supradictis. Igitur cum Divina Es-
sentia nequeat habere rationem speciei,
incommode intrusa fuit vox *ὁμοούσιος*,
ac præter nativam propriamque signifi-
cationem.

Resp. non essentiam Filii, sed Personam. Soluio.

nam dici Consubstantialem; essentia autem ac Personae diversam significationem esse testatur Clericus; cuius verba consulto praemisimus. Veteres autem *ἁγίου* nomine *speciem* intelligebant, & per *Omoousion* quod est particeps ejusdem *speciei* substantiae, quatenus *Usia* est essentia generaliter considerata & minime definita, quemadmodum Persona est id, quod componitur ex communi essentia, & ex notis quibusdam peculiaribus, sive proprietatibus. Hanc *Usia*, sive dicas, hoc esse commune notis particularibus non definitum in creaturis habet rationem *speciei*, & in singulis individuis multiplicatur: in Deo autem est in tribus Personis penitus indistincta. Quare ejusdem speciei Divinae Personae dici nequeunt, & tamen sunt *ὁμοούσιον*, cum sint idem, ac simul *Usia*.

10.
Replicatio.

Dices: Quidquid in creatis est *ὁμοούσιον* in essentia, dividitur ac partitur. Ergo in Deo non est admittendum *Omoousion*, ne in Deo videamur admittere sectionem, partitionemque substantiae.

Solutio.

Resp. nego consequentiam; non enim hanc naturae partitionem significat *Omoousion*: neque nomina Deo & creaturis communia rerum, quibus imponuntur, admittunt comparisonem. Alioqui male appellaretur Deus, Pater, quod in creatis qui generat natura dividatur à Filio, & male *Filius*, quod in hominibus genitus aliam habet substantiam à Patre. Quomodo ergo separamus decisionem, ac partitionem à nomine Patris & Filii; ita se jungendam dicimus à vocabulo *τοῦ ὁμοούσιου*.

11.
Obiectio 3.

Opp. 3. Antiochena Synodus sexaginta circiter annis ante Nicenam celebrata hanc vocem *Omoousion*, qua Paulus Samosatensis abutebatur, proscriptit. Non ergo probare illam debebant Niceni Patres.

Solutio.

Resp. dist. ant. Synodus Antiochena proscriptit *Omoousion* corporaliter acceptum, & quatenus in rebus creatis significat, ut nuper dixi, naturam & essentiam *specie* unam, quae in singulis individuis scinditur ac dividitur, quomodo hanc vocem urgebat Paulus Samosatensis; concedo. Damnavit *Omoousion*, prout nativa ac propria significatione demonstrat plures personas, quibus eadem essentia communis est; absque naturae partitione, & scissione, quae partitio & scissio non ex hac voce inferitur, sed ex conditione creaturaram; nego. Ita se res habet. Antiqui Patres *Omoousion* diserte confessi sunt, ut dixi in Resp. ad 2. neque Antiochena Syno-

dus poterat hanc vocem in sensu proprio acceptam proscribere, salva Antiquorum auctoritate. At Paulus Samosatensis, quasi eodem modo admitteretur à Catholicis vocabulum *Omoousion* in Deo, sicut asseritur à Philosophis inter individua unius *speciei*; consimili argutatione Fidem Catholicam quater moliebatur: *Omoousios* ille est, qui spectat ad eandem *speciem* alterius, inter quos eadem natura dividitur; si ergo Filius esset Persona distincta à Patre, eique *Omoousios*; scinderetur ac divideretur divina essentia. Igitur Filius neque Persona est, neque Patri *Omoousios*. Ad hæc quid Synodus Antiochena? Negat in Deo hoc sensu *ὁμοούσιον*, id est ut cogitabat Sabellianus, & quomodo *Omoousia* dicuntur plura individua unius *speciei*. Constat responsio ex Athanasio in libro de Synod. Arim. & Seleuc. ubi sic loquitur. *Qui contra Samosatenum sustulerunt, hanc vocem, Consubstantialis, corporaliter acceperunt, cum igitur Paulus sophisticari vellet, & diceret, si non ex homine Christus Deus factus est, igitur Consubstantialis est Patri, unde necessario sequitur tres esse substantias, unam quidem quae prior sit, reliquis vero duas ex ea oriundas: ideoque merito vitantes illud sophisma Pauli dixere Christum non esse Consubstantialem. Illi vero qui Arianam haeresim anathemate percusserunt, cum Pauli calliditatem animadvertissent, neque hoc modo in rebus corporeis, praesertim in Deo, consubstantialis accipiendum esse considerassent; merito indukti sunt, ut Filium Consubstantialem dicerent.* Et Basilii Epist. ecc. scribit, Patres Antiochenos vocem hanc ut minus congruam rejecisse, quatenus substantiae distributionem ac partitionem repraesentat. Quam responsionem pluribus confirmat etiam Juenin P. 2. differt. 1. Art. 3. ex scriptis tamen à Bullo sect. 2. cap. 1. §. 2.

Hæc cum ita sint, errant, ut opinor, nonnulli Scholastici qui respondent ab Antiochena Synodo nomen *ἁγίου* acceptum pro Persona non pro Essentia, & rum. Paulum Samosatenum confessum fuisse *Homoousion*, ut Pater, & Filius per hanc nuncupationem unica & solitaria Persona predicaretur. Nituntur auctoritati Hilarii, qui in libro de Synodis num. 86. ait: *Male Homoousion Samosatenus confessus est: sed nunquid melius Arianus negaverunt?* Hæc adversari videntur iis, quæ diximus cum Athanasio. Georgius Bullus putat Hilarium errasse: PP. Benedictini putant errasse Athanasium; quod probant ex Epistola Legatorum Ancyra-

12.
Error aliorum
Scholastico-
rum.

Ancyranorum, in qua legitur: *Patres nostri cum Paulus Samosatenus hereticus pronuntiatus est, etiam homoousion repudiaverunt, quia per hanc unius essentia nuncupationem, solitariam, atque unicum sibi esse Patrem, & Filium predicabat.* Arbitror neque Hilarium decipi, neque Athanasium. Etenim Sabelliani non intelligebant per *Homoousion* unicam ac solitariam Personam, sed, ut diximus, substantiam; quæ exscinditur ac separatur. Hoc sensu male Paulus Samosatenus confessus est *Homoousion*; ut scribit Hilarius: dicebat enim Sabellius Christum genitum esse ut hominem tantum corporum more per defluxus divisionem, ut constat ex Theodoretto lib. 1. H. E. cap. 1. Ex hac intelligentia *homoousion* inferebat in Deo unicam esse Personam, quippe arguebat: Si Christus non est factus ex homine, & est Consubstantialis Patri, Patris substantia scissionem pateretur: quod cum fieri nequeat, Christus non est Consubstantialis Deo, sed tantum homini, ideoque Deus, cujus substantia non scinditur, & cui non est Filius Consubstantialis, unica & solitaria Persona est. Atque hoc sensu verum est, quod affirmant Legati Ancyraei, Samosatenum per *Omoousion* nuncupationem, predicasse in Deo unam esse Personam. Ergo neque fallitur Hilarius, ut contendit Bullus; quia revera Paulus Samosatenus male confessus est *Omoousion*, hanc vocem accipiens eum decisione & defluxu. Nec decepti sunt Patres Ancyraei, quoniam reapse ex *Omoousio* arguebat Sabellianus Deum esse solitariam Personam. Neque erravit Athanasius, nam Samosatenus nunquam revera accepit vocem *Omoousion* pro significatione ejusdem Personæ: quamquam id visum plurimis, vellem valere hanc conciliaturæ rationem; alioquin erravi.

Cæterum Sabellianos nunquam confessos fuisse Christum *Omoousion* Patri, certa mihi argumenta suadent: 1. Nullum exemplum ante Sabellium proferri potest, quo *usque* vocabulum pro Persona, non pro Essentia accipiatur: quamvis scribit Esius Dist. 23. §. 3. Aristotelem in Categoriis nomine *Usque* intelligere substantiam subsistentem, adeoque essentiam simul & personam. Quod falsum puto; nam Categoriæ Aristotelis sunt suprema genera rerum, & *Usque*, sive substantia enuntiatur de Persona; ut ratio quædam communis de inferioribus: & Persona etiam in Aristotelis Philosophia præter rationem communem *Essentia* requirit peculiarem notam; sive

R. P. Berti Theol. Tom. II.

modum essendi, quem dicimus *Subsistentiam*: cui & hoc titulo competit esse *Usque*, quod sit modo præstantiori, & per se, ad differentiam accidentium. Quare ipsi Aristoteli cap. de Substantia; individua formis generibusque subiecta dicuntur *atropa*; sive *atropoi eous*: & alia est *Usque* communis, alia singularis & individua. Itaque cum nullum proferatur exemplum, in quo *Omoousion* Personalitatis significet unitatem, credibile non est Sabellianos hoc sensu confessos esse *Omoousion*; ut hoc nomine à Deo pluralitatem excluderent Personarum. Nam Patres Antiocheni illico respondissent *Usque* non Personam, sed essentiam significare. Deinde cum Athanasio consentiant Basilii, Eusebii Casariensis, Theodoretus, & alii, qui scribunt Sabellianos accepisse *Omoousion*, quatenus sectionem importat naturæ: quos omnes erravisse, haud facile credam. Rursus, ut Epistola 300. inquit Basilii: *Vox ista Omoousios Sabellii impietatem corrigit: tollit enim hypostaseos identitatem, perfectamque personarum notionem inducit; non enim idem ipsi Consubstantialis est; sed alterum alteri.* Non ergo probabile est, Samosatenum hac voce adversus hæresim suam disputasse. Denique non *Omoousion* recipit Sabellianorum error, sed *trivrosion* quod priori vocabulo opponitur.

Insistes: Cum possit *Omoousion* sensum pati Sabellianum, & defluxum designare naturæ, magis opportunum erat hoc vocabulum reticere.

Resp. id in Concilio Nicæno fuisse sedula animadversione tractatum. Ob prædictam rationem respuebant *Omoousion* non solum Ariani, sed etiam Constantinus Imperator, ut scribit Socrates lib. 1. cap. 8. & Sozomenus lib. 3. cap. 18. & Basilii citata Epist. ccc. affirmat esse excusandos; qui *Omoousion* nolebant initio recipere. Recipit tamen iure, ac merito. Primo quia, ut diximus, partitionem naturæ, non significat nativam propriamque vi, neque ullus veterum hoc sensu vocabulum *Omoousion* protulit unquam; tamen res creatæ, quæ ad eandem Speciem attingunt, *Omoousia* sint eum sectione substantiæ. Deinde Ariani favebantur hoc vocabulo reapse significari communionem naturæ, ut postea contestati sunt in sua Antiochena Synodo sub Joviano apud Socratem lib. 3. cap. 25. & Sozomenum lib. 6. cap. 4. Præterea Nicæni Patres omnem prævium sensum accurate ab hac voce expunxerunt: Etenim definierunt Filium *Essentia*

i4.
Instaurat.

Solutio.

i3.
Sabelliani
nunquam
confessi sunt
Christum
fuisse O-
moousion
Patri.

ex Patre unigenitum, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, id est, ex substantia Patris, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς: appellarunt Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, Θεὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὅς ἐστιν ὁ Θεός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀληθινῆ dixerunt Genitum non factum, γεννηθέντα, οὐκ ποιηθέντα; deum addiderunt Consubstantialem Patri, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ. His omnem aditum fallacia præcluserunt hæreticorum.

15.
Quæsitum.

Si quæras cur non probarunt potius Nicæni Patres vocabulum, ὁμοεικόσιον, quod significat Substantia similem?

Dico, & istud posse de Filio affirma-

ri, quia cum nulla creatura possit esse solvitur similis Deo, hoc etiam nomine Verbi quæsitum, divinitas propugnatur. Sed quia hoc tanquam propugnaculo utebantur Semiariani, ut excluderent Omoousion, & latet in illo hæreticorum perfidia; est aliquo sensu repudiandum. Me movet, inquit Hilarius in lib. de Synodis n. 89. *Omoousii nuditas. Multa sæpe fallunt, quia similia sunt. Timeo aurum bracteæ, quæ me fallere potest interius, & tamen auro simile est quod videtur. Timeo lactis similitudinem, ne oblatum mihi lac, non lac ovium sit, quia ei simile videatur & bubulum, &c.* Ac de voce ὁμοεικόσιος satis.

C A P U T XIV.

Quod Spiritus Sanctus sit res subsistens, sive Persona.

S U M M A R I U M.

1. & 2. Status quæstionis.

3. Probatur, spiritum S. veram, & subsistentem personam esse.

à num. 4. usque ad 15. solvuntur argumenta faulsi Socini.

à num. 16. usque ad 23. respondetur ad argumentationes Wolzogenii.

I.
Spiritus S.
est res subsistens, seu persona.

ATQUE ad hunc modum controversia de Verbi divinitate se habet. Sequitur, ut de Spiritu Sancto agatur: de quo variae extiterunt hæreses Sadducæorum, qui & Angelos & Spiritum Sanctum negabant; Cataphrygum, sive Montanistarum, qui, ut plerique sentiunt, asseriebant Montanum ipsum esse Paracletum à Christo promissum: Sabellianorum, qui eandem cum Patre Personam Spiritum Sanctum jactabant; aliorumque multorum. Inter quos numerandi mihi sunt primum Macedoniani, deinde Socini Gregales; qui adhuc nos perturbant, & sese his Polemicis disceptationibus miscant. Macedoniana autem hæresis ex Ariana nata est; quippe de divinitate Spiritus Sancti Anomasi, & Semiariani impiissime statuerunt, creaturam esse affirmantes. A Macedonio tamen Constantinopolitano hæresis dicta est, quod is errorem circa annum 360. spargere nefario ausu tentaverit, damnatus opera Athanasii in Synodo Alexandrina paullo post obitum Constantis, anno 362. Hi vero, id est Sociniani, Spiritum Sanctum esse putant virtutem, per quam Deus fideles suos sanctificat, eosque supernaturali potestate ac sapientia exornat, sed nequaquam esse ipsum Deum summum, cujus divinitatem soli Patri censent tribuendam. Itane Macedonianis cedant, Spiritum Sanctum à Deo illo

uno distinguunt; & ne videantur Sadducæis meliores, negant quoque aliquam esse personam. Utrumque contra Pneumatomachos istos, id est, Spiritus Sancti Impugnatores, debemus discutere.

Principio autem negandum non est, aliquando Spiritus nomine in Scripturis dona, & charismata designari, quod sæpe effecta ac munera demonstrantur nomine Personarum. Quis enim negat Epistolam E. G. cordis affectionem significari Psal. L. 12. his verbis: *Spiritum rectum innova in visceribus meis?* aut doctrinam, ubi Joan. Epist. I. cap. IV. I. monet ne credamus *omni Spiritui?* aut virtutem in verbis Luca I. 17. *Præcedet ante illum in Spiritu, & virtute Eliae?* aut ecclasm, quando ait Joannes Apocalyps. I. 10. *Fui in spiritu in Dominica die?* &c. His, aliisque pluribus Divini Spiritus munera designari nullus negat; nec tamen consequitur Spiritum Sanctum nihil esse præter participationem divinatorum donorum, cum effecta, ut diximus, pro suis causis frequentissime memorentur. Et tamen his fidunt perquam maxime Sociniani: quare sit,

PROPOSITIO: Spiritus Sanctus vera est, & subsistens Persona.

Tertio hujus libri cap. hæc propositio validis probata est argumentis. Quorum summa hæc est. Descendere, miti,

2.
Nominem Personarum sæpe effecta, & munera designantur.

3.
Propositio probatur tribus argumentis.